

ካብ ኣብዘለኻዮ ምኽርዛዝን ኣንፈቱ ዘይፍለጥ ሃላልነትን መታን ክንድሕን፡-

ኤርትራዊ ፖለቲካዊ ሕግም ነዊሕ ሰረት ዘለዎዮ። ኣብ ቡብመድረኹ ንምፍጥሱ ዝግበር ፈተነታት ምንባሩን ዛጊትውን ምህላውን ድማ ዘይከሓድ ሓቂዮ። ቡቲ ፈተነ ዝተረኸበ ውጽኢት ግን፡ ንዝተዛበዐ ፖለቲካዊ ኣንፈት ገላሊሁ ዘጽሪ፡ ብህዝብን ሃገርን ንዝገግዱ ውዲተኛታት ዘረግቲ ብጭብጥን በረኣእይን ኣብ ቅድሚ ሓፋሽ ኣቕረቡ ዘቃልዕን ብዘዩዳግም ዝፍውስን መድረኻት ኮይኑ ኣይተረኸበን።

ዘመናዊ ፖለቲካ ኤርትራ ኣብ ግዜ ወተሃደራዊ ምምሕዳር እንግሊዝ ኣብ ኣርበዓታት ተጀሚሩ፡ ኣብ ኣህጉርና ኣፍሪቃ ካብቶም ቀዳሞት ሕብረ-ሰልፋዊ ደሞክራሲያዊ ባይታ ዘንጸፉዮ ዝበል ታሪኽ ክዝንቶ ይስማዕዮ። በዚ ታሪኻዊ ዛንታ መሰረት ኣብ 40ታት ንኣህጉርና ኣፍሪቃ ኣብነት ዝኸውን ዘመናዊ ፖለቲካ ምንቅስቓሳትን መባእታዊ ሕብረ-ሰልፋዊ ደሞክራሲያዊ ስርዓትን ምጅማሩ፡ ምስቲ ኣብ ካልኣት ኣህጉራትን ሃገራትን ዝነበረ ፖለቲካዊ ምዕባለ ኣዝዩ ዝደንገዩ ምኻኑኳ ዘይከሓድ እንተኾነ፡ ብባዕዳውያን ገዛእቲ ተጫራሪማ ቅሉዕ ባርነታዊ ንግዲ ኣብ ዝካየደላ ዝነበረ ኣህጉር ኣፍሪቃ፡ መሰልና መንነትና ኢለን ዝሓታ ሰልፍታት ምብቃልን ብኣወንታ ትቕበሎዮ።

እቲ ኣብ 40ታት ኣብ መንጎ ፖለቲካዊ ሰልፍታት ኤርትራ ዝንጸባረቐ ዝነበረ መብዛሕቲኡ ቅንዕናን ፖለቲካዊ ብስለትን ዝጎደሎ ፍልልያት፡ መልክዑ እናቐያየረ ክሳብ ሎሚ ከይተፈትሐ ምቕጃሉ፡ ኣይኮነን ንበዓል ቤቱ ንሰማዒኡውን ዝገርምን ዘሕፍርንዮ። ካብ 40ታት ክሳብ ሎሚ ዘሎ ንውሓት ግዜ፣ ብድሕረና ዝተበገሳ ሃገራት ኣፍሪቃ በጺሐናኦ ዘለዎ ፖለቲካዊ ምዕባለ፣ ዓለምና ትርክብሉ ደረጃ ስልጣንን ኣብ ግምት ኣእቲኻ፡ ኣብ ኣርበዓታት ኣብነት ናይ ዘመናውነትን ሕብረ-ሰልፋዊ ደሞክራሲያዊ ፖለቲካዊ ንጥፈታት ነይርና፡ ሎሚ ኣብነት ናይ ፍጹም ምልክን ዝሩግ ፖለቲካን ኮይና ክንርከብ ብርግጽ ዘደንጁዮ።

ኣብ 40ታት ዝተንጸባረቐ ፍልልይ ኣብ እዋኑ እንተዘየተፈትሐ ተመክሮ ደሊቡ ኣብ 50ታት ክፍታሕ ይግባእ ነይሩ። ብሱል ፖለቲካዊ ገምጋም ገይርካ ግሉጽ መድረኽ ከፊትካ፡ ህዝቢ ኣሳቲፍካ ብናይ ሓድነትን ቃልስን ደሞክራሲያዊ ኣገባብ ኣብ ክንዲ ዝፍታሕን ዝመሓደርን ከም ዘለዎ ተዓብዒቡ ናብ መድረኽ 50ታት ተሰጋጊሩ። ምስ ምስራሕን ምፍራስን ፈደሬሽን ናይ ካልኣት ኣብ ርሑቕን ቀረባ ዝርከቡ ግዳማውያን ሰብ ረብሓ ኢድ ምትእትታው ተሓዊስዎ ድማ እቲ ፍልልይ መሊሱ ሰፊሑ። ውሽጣዊ ጸገሙ ፊቲሑ ሓድነቱ ብንቕሓትን ብቕዓት ኣደልዲሉ፡ ንግዳማዊ ኢድ ምትእትታው ኣቃሊዑን መኪቱን ኣብቲ ዝድለ ክበጽሕ ዘኸእሎ ጥሙር ሓይሊ ከይፈጠረ፡ ካብ መድረኽ ሰላማዊ ፖለቲካዊ ቃልሲ ናብ ዕጥቃዊ ቃልሲ ሰጊሩ።

ኣብዚውን ተጽዕኖ ዝተዋደደ ኢድ ምትእትታው ግዳማውያን ሓይልታት ከይዘንጋዕና፡ እቲ ውሽጣዊ ምጥርጣራት፣ ምውድዳራት ብንቕሓትን ኣፍልጦን ተሃሪሙ፣ ካብ ድሑር ዝንባሌታትን ምክሳስን ሓራ ዝኾነ ኣብ ሓደ ዘምጽእ ፖለቲካዊ ኣንፈት ከይተወነኑ፡ እቲ ውሽጣዊ ቁስሊ ከይተሓከመ ቀጸሉ። እቲ ፍልልያት ብሓይሊ ሓሳብ ናይ ምትእንጋድ ባህሊ ዘተን ግሉጽነትን ኣብ ዝዩነበሮ መድረኽ፡ መጓሰዪ ፖለቲካ ብዝዓጠቐ ብረት ኣነ ወይ ንስኻ ዝብል ኣዕናዊ ኣተሓሳስባ ኣማዕቢሉ። መሰረታዊ ናይ ፖለቲካዊ ስነ-ሓሳብ ፍልልይ ዘይብሉ ብህርፋን ስልጣንን ንዕኡ ዘዕቁብ ፖለቲካዊ ድሕረትን እቲ መስራቲ ናይ ነጻነት ሓይሊ ውሽጣዊ ምቕት ስኢኑ ንፋስ ኣትይዎ። ብሰንኪ ስእነት ብቐዕ ቀላሲ መሪሕ ደሞክራሲያዊ ሓይልን ብኣምልኽ ስነ-መጎት ሓይሊ ዝተገነአ ኣብ ድሕረት ዝተኣልከ መንገዲ በለጽን፡ ናብ ቅሉዕ ጉጅላውነትን ደማዊ ምርጻምን በሪኹ ካብ መድረኽ 60ታት ናብ መድረኽ 70ታት ተሰጋጊሩ።

ኣብ 70ታት ነቲ ጸገም ንምፍታሕ ዝተፈላለዩ ተበግሶታት ተወሲዱ። ቡቶም ኮነ ኢሎም ብጸቢብ ውልቃውን ጉጅላውን ድሌታት፡ ዘሰማምዕ መንገዲ ሓድነት ገዲፎም፡ ዘዩሰማምዕ ጸረ-ሓድነት ጎደና ዝመረጹ መራሕቲ ፖለቲካዊ ውድባት ዝግበር ናይ ኣምስሉ ፈተነታት ጥራሕ ዘይኮነ፡ ብህዝቢ ልባዊ ፈተነታት ዕርቂ ተጌሩዮ። መራሕቲ ፖለቲካዊ ውድባት ልባዊ ድሌትን ቅሩብነትን ንሓቀኛ ዕርቂ ስለዘይነበሮም፡ ተበግሶ ህዝቢ ድማ ካብ “ንስኹም የማናይ ዓይኒና ንስኹም ጸጋማይ ዓይኒና” ሰናይ ድሌት ዝሓልፍ፡ እንታይዮ እቲ ዝፈላለ ዘዳሚ ዘሎ ዕሙቕ ዝብል ፖለቲካዊ ኣፍልጦ ስለ ዘይነበረን እቲ ጠንቂ ከይተቐለዐን ከይተመከተን ብኣንጻሩ እኳደኣ ብድሕረት ሰዊዱ ካብ መድረኽ 70ታት ናብ መድረኽ 80ታት ሓለፉ።

አብ መጀመርያ 80ታት ከም መግለጺ ናይ'ቲ ብድሕረት እናተኸመረ ዝመጽአ ውሽጣዊ ፍልልይ፡ ነዚ ሎሚ ንርከበሉ ኣሰካፊ ፖለቲካዊ ፍልልይ መሰረት ዘንጸፈ ዝግበዩ ኤርትራዊ ህይወት ብኤርትራዊ ጥይት ዝረገፈሉ፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ ስምዒት ብኣሉታ ዝተጸልወሉ ኣዕናዊ ደማዊ ኩናት ሕድሕድ ተኻይዱ። ቦቲ ኩናት ሕድሕድ ዝተሳዕረ ሓይሊ እቲ ባእሲ ስለምንታይ ናብዚ ብርኪ ክምዕብል ክኢሉ፡ መጀመርያ ንውሽጣዊ ኩነታቱ፡ ቀጸሉ፡ ንመሰረታዊ ደርባዊ ባህሪ ናይ'ቲ ብኣካል ብሓይሊ ብረት ዝሰዓሮን ካብ መሬት ኤርትራ ክባረር ዝገበሮን ወገን፡ ከምኡውን ነዚ ኣዕናዊ ምርጫ መራሕቲ ፖለቲካዊ ውድባት ድኹዒ ኮይኑ ዘገልገል ደረጃ ፖለቲካዊ ንቕሓት ህዝብን ብሰኽኑ መንፈስ፡ ብመጽናዕቲ፡ ብደርባዊ ፖለቲካዊ ውግንናን ግቡእ ገምጋም ኣይገበረን። መታን ተሓታቲ ክህልዎን ከይድግም መምሃሪ ክኸውንን ህዝቢ ዘሳተፈ ሰፋሕትን ቀጸልትን መድረኻት ከፊቱ መረዳእታ ኣይሃበን።

መረዳእታ ሂብና እንተተባሂሉ ገዛእ ርእሱ ካብ ኣብ ኩናት ሕድሕድ ዘበጸሐ ድሑር ኣረኣእያታት ሓራ ከውጽእ ዝፍትን፡ ኣብ ህልኸን ናብ ኣካላዊ ሕነ ምፍዳይ ዝዘንበለን ደገምበር ብሚሃናውነት ዝርእኒ ኩሉ ወገን ነናቱ ጉድለት ዝሰከመሉ መሰረታዊ ፖለቲካዊ ገምጋም ክገብር ኣይተራእየን። እቲ መሰረታዊ ፖለቲካዊ ስነ-ሓሳባዊ ፍልልይ ኣብዘይብሉ፡ ብናይ ድሕረት ፖለቲካ ኣስኪሩ ኣብ ጎኑ ብዘሰለፎ ሓይሊ ሰብ ተጠቐሙ፡ ነሕዋቱን ኣሓቱን ቀቲሉ ሰፊሕ መሬት ኤርትራ ብምብሓቱ ብመን ከማይ ዝተሓበነ ሓይሊውን ካብ ክሳብ ቅኑዕ ምንባሩ ደገምበር፡ ግዜ ወሲዱ ስለምንታይ ኣብዚ ተበጸሑ፡ ናቱን ዘይናቱን ኣወንታን ኣሉታን ኣይገምገመን። ህዝቢውን ካብ'ቲ የማናይ ዓይኒናን ጸገማይ ዓይኒና ዝብል ፖለቲካዊ ለዋሃትን ኣብ ሓድነት ዘለዎ ባህግን ሓሊፉ እኹል ትምህርቲ ወሲድሉዩ ክበሃል ኣይከኣልን።

መድረኽ 80ታትውን ከምቶም ዝሓላፉ መድረኻት እቶም ንሓቀኛ ምሕዘነትን ሓድነት ፖለቲካዊ ሓይልታት ዝዕንቅጹ ኣረኣእያታትን ኣካላትን ብግቡእ ተገምጊሙ፡ ናይ'ቲ ዝጠፍአ ህይወትን ንብረትን ዝተጎድአ ሃገራዊ ሓርበኝነትን ሃገራዊ ስምዒትን መን ተሓታቲ ከይተነጸረን ንመምሃርን ታሪኽን ዝኸውን ጭቡጥ ሰነድ ከይተሰርሓሉ ተጃሲሉ እናሃለወዩ ናብ መድረኽ 90ታት ተሰጋጊሩ። ኣብ 1991 ሰራዊት ግዳማዊ መግዛእቲ ብሓይሊ ካብ መሬት ኤርትራ ክወጽእ ተገይሩ። መሬት ነጻ ወጺኡ፡ ሃገር ብወዲ ሃገር ክትመሓደር ምስ ጀመረት እቲ ኣብ መንጎ ፖለቲካዊ ሓይልታት ከምኡ ደጋፊ ወይ ሰዓቢ ናይ ክስቶ ብዝብል ኣብ ህዝቢ ተፈጠሩ ዝነበረ ስኽፍታን ልዑል ጠመታ ግዜን ቦታን ሂብካ፡ ክፍታሕ ዝኸለል ክፍታሕ ክፍታሕ ዘይኸለል ናይ ኣረኣእያ ፍልልይ ከኣ ተማሓዲሩ ብሰላም ኣብ ውሽጢ ኤርትራ ክዋሳእ ዘኸለሎ ዕድል ብምፍጣር ክመሓደር ነይርዎ።

ካብ ሕሉፍ ዘይመሃር ኣብ ጽልእን ኩናት ጥራሕ ዝነበር ናፋቂ ስልጣንን ዝናን መሪሕነት ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ (ኢሳያስ ኣፈወርቂ) ግን ብዘይዝኸነ መጽናዕትን ተሳትፍነት ህዝብን 20 ሰነ መዓልቲ ሰማዕታት ኮይና ክትክበርያ ክብል ኣብ ዝሓበረሉ፡ ዝድለ ሃገራዊ ነጻነት ምምጻእዩ ነይሩ። ሃገር ድማ ብህዝባዊ ግንባር መጸኣ ኣላ። ካብ ሕጂ ንደሓር ህላወ ናይ ውድባት ሓሸውዩ ኣብቂዑዩ። እንተደልዮም ብዝተወደበ ኣገባብ ዘይኮነ ብብውልቀ ተበታቲኖም ናብ ሃገርም ክኣትው ይኸእሉዮም ክብል እቲ ኣብ 70ታትን 80ታትን ዝተኻየደ ኣዕናዊ ደማዊ ኩናት ሕድሕድ ኣብ'ታ ብብዙሕ መስዋእትን መዋጋእትን ነጻ ዝወጽኦት ሃገር ከም ዝቕጽል ብተዘዋዋሪ ኣዋጅ። እቲ ኣዋጅ ናይ ዳግማይ ዘቤታዊ ኩናት ስንክልና ሞትን ዕንወትን ቅድመ መርድእዩ ነይሩ። መዓስን ብኸመይ መልክዕን በዚ መራሕ ጥፍኣት ኣቕዲሙ ውጥን ዝተታሕዘሉ ስለዝነበረ ድማ፡ ኣይደንጎዩን ህዝቢ ንዊሕ ዓመታት ተሓሪምዎ ዝነበረ ጸምእ ሰላም ከየስታመቐረ፡ ተጋደልቲ ብዝተናወሐ ኩናት ዝተጎሳቐለ ኣካሎምን ከይሓወዩን እፎይ ከይበሉን ጀሚሩ።

ካልኣይ ክፋል ይቕጽል

ብሓልዮት ደሞክራሲያዊ ግንባር ሓድነት ኤርትራ ዝፍኖ፡ ድምጺ ሰላምን ደሞክራሲን ኤርትራ፡ 29-10-2018